

наявність комплексу якостей особистості, які відповідають специфіці праці.

Ключові слова: діяльність, освіта, навчання, виховання, розвиток; педагогічна, навчальна і виховна превентивна діяльність.

Сафонов Ю. М., Сафонова И. Г. Превентивная деятельность будущего учителя как парадигма профессионального роста

Авторы в рамках статьи пытаются решить проблему подготовки будущих педагогов на основе воспитательной превентивной деятельности как звена профессионального роста. Анализ школьной практики свидетельствует о том, что педагогическая деятельность – это сложный процесс, который предусматривает не только наличие определенной совокупности профессиональных знаний, умений, навыков, но и наличие комплекса качеств личности, которые соответствуют специфике труда.

Ключевые слова: деятельность, образование, обучение, воспитание, развитие; педагогическая, научная и воспитательная превентивная деятельность.

Safonov Yu. M., Safonova I. G. Preventive Activity of Future Teachers as a Paradigm of Professional Growth

The authors of the article try to solve the problem of training of the future teachers on the basis of educational preventive activities as the level of professional growth. Analysis of school practice testifies to the fact that pedagogical activity – it is a complex process which involves not only the availability of a given set of professional knowledge, abilities and skills, but also a complex qualities of the personality, which correspond to the specifics of the work.

Key words: activity, education, training, education, development, pedagogical, scientific and educational prevention activities.

Стаття надійшла до редакції 12.09.2012 р.

Прийнято до друку 26.10.2012 р.

УДК 378.011.3–051:37.035

М. В. Соннова

**ГРОМАДЯНСЬКІ ЦІННОСТІ В СИСТЕМІ
ЦІННІСНИХ ПРІОРИТЕТІВ МАЙБУТНЬОГО ПЕДАГОГА**

Процес формування сучасного педагога-громадянина є невід'ємною частиною гуманізації вищої освіти, мета якої полягає в тому, щоб сприяти утвердженню людини як найвищої цінності, найповнішому розкриттю її здібностей та задоволенню різноманітних освітніх потреб, забезпеченню

пріоритетності її загальнолюдських цінностей. З огляду на це безумовно актуальною сьогодні є реалізація ціннісно зорієнтованої вищої освіти і втілення в педагогічний процес особистісно розвивального середовища та відповідних йому технологій і методик.

Передумовою самовизначення особистості є процес формування її ціннісних орієнтацій. Це безперервний процес, що розпочинається з дитинства й триває протягом великого відрізка життя. Ще змалечку саме вихователь і вчитель закладають дитині вміння бачити світ і усвідомлювати своє місце в ньому, прищеплюють любов до рідної землі, пробуджують і розвивають патріотичні почуття, учать розуміти та поважати людську гідність, а також бажання й готовність діяти на благо своєї Батьківщини.

Метою статті є розкриття необхідності формування системи громадянських цінностей у майбутніх педагогів як невід'ємного структурного компонента їх громадянської культури.

Громадянське виховання в сучасному українському суспільстві великою мірою зумовлюється необхідністю державотворчих процесів на засадах гуманізму, демократії, соціальної справедливості, що мають забезпечити всім громадянам рівні стартові можливості для розвитку й застосування їх потенційних здатностей, досягнення суб'єктивно привабливих і водночас соціально значущих цілей як умови реалізації найголовнішої соціально-психологічної потреби особистості – потреби в самовизначенні та самоствердженні [13, с. 14].

Сьогодні громадянська культура як соціальне явище перебуває в центрі уваги й осмислюється багатьма філософськими й педагогічними школами, активно впливає на формування освітньо-виховного ідеалу. Структуру громадянської культури маємо розглядати з позиції цілісності й взаємодії її компонентів.

У філософській літературі цілісність трактується, насамперед, як внутрішня співвідносність і відповідність, ієрархія частин або елементів системи [2, с. 6]. У цілісних системах взаємозв'язок елементів існує у вигляді своєрідного замкнутого кола, всередині якого кожний елемент зв'язку є умовою іншого та обумовлений ним [2, с. 10]. Як зазначає В. Афанасьєв, у цілісній системі існують поруч з однозначними й однобагатозначні й багато-однозначні детермінації [1, с. 9]. Причому надзвичайно складно виділити ці структурні елементи, оскільки вони постійно розвиваються. Але, встановивши за допомогою теоретичного аналізу структурні елементи цілісності, тим самим знаходимо їх вираження в реальних показниках, що складають сутність, якісну визначеність предметів, явищ.

Ключовим поняттям сучасної аксіології є людське життя як вінець ціннісної ієрархії в ряду гуманізму. Тому провідною якістю громадянської культури є ціннісні орієнтації особистості, що характеризують її як неповторну індивідуальність. Система цих орієнтацій виступає як загальна спрямованість усього духовного світу особистості, її життєдіяльності. За

ціннісними орієнтаціями можна робити висновки, яке місце, позицію займає особистість у соціальній структурі суспільства, у найближчому оточенні, які соціальні ролі виконує чи прагне виконувати.

Таким чином, базовим компонентом у структурі й, водночас, фундаментом громадянської культури особистості маємо вважати саме систему цінностей, яка спирається на загальнолюдські духовні цінності.

Вже в античній філософії спостерігаються різні підходи до питання про абсолютний та відносний характер цінностей. Якщо, наприклад, на думку Платона, вищі цінності мають абсолютний характер, то, на думку софістів, усі цінності індивідуальні і відносні, що впливало з їх основної тези: „Людина є мірою усіх речей”. Спроба диференційованого підходу до цінностей міститься у філософії Аристотеля, який, з одного боку, визнавав самодостатні цінності, чи „самоцінності”, до яких, зокрема, він відносив людину, щастя, справедливість тощо; з іншого боку, він стверджував і відносний характер більшості цінностей, тому що різні речі сприймаються не однаково цінними дітьми й дорослими, добрими й злими людьми. Аристотель доводив, що мудрість полягає саме в досягненні розумом речей за природою найцінніших.

Філософи, що вперше звернулися до категорії „цінність” у XIX столітті, віднесли її до чуттєвої сфери, уважаючи, що це свого роду емоційні установки, які сприяють орієнтації в досвіді людини. Це те, що не існує, але своєю оригінальною внутрішньою силою творить світ культури. Важливим виступає й судження про те, що цінність – це основа вирішення питання про сенс життя, призначення людини.

Соціологічне тлумачення поняття „цінність” досить адекватне філософському. На початку XX століття соціологи використовували неокантіанське тлумачення цінності, яке брав до уваги Макс Вебер. У нього цінність однократна і беззаконна, вона – довільно і навіть ірраціонально проєктоване людиною явище.

Методологічно важливими є ідеї соціологів у рамках ціннісної проблематики, що підкреслюють роль цінностей як визначних цілей і норм поведінки людей, ідеалів як головних двигунів життєдіяльності особистості (Е. Дюркгейм, М. Вебер).

У XX ст. теорію цінностей продовжували розробляти представники різноманітних теорій та багатьох наук. У результаті сформувалося філософське вчення про природу, походження і розвиток цінностей, яке в перше десятиріччя XX століття виділяється в самостійну теоретичну дисципліну, яка отримала назву „аксіологія” (грец. *axios* – цінність, *logos* – вчення). Загальновідомо, що термін „аксіологія” у 1902 р. введений у науковий обіг П. Лапі й став активно використовуватися у філософії, соціології та психології.

До другої половини XX століття ціннісна проблематика посіла гідне місце в системі філософського і соціо-гуманітарного знання. Багато видатних філософів і соціологів світового рівня висловили своє ставлення до цінностей у науці, культурі, суспільній свідомості.

Цінності (життєвий сенс) – це підстава для вибору людиною мети, засобів, результатів та умов діяльності, яка відповідає на запитання: заради чого здійснюється ця діяльність? Процедура вибору на основі цінностей називається оцінкою. Результат вибору є благом для конкретного суб'єкта. Спрямованість суб'єкта в його діяльності на певну цінність називається ціннісною орієнтацією.

Кожній сфері буття людини відповідають певні цінності. До цінностей відносять передусім усе те, що природа надала в користування людини – чисте повітря, воду, корисні копалини, родючі ґрунти, ліси, багаті на рибу річки й моря. Це – природні цінності. Цінністю є також здоровий стан організму (біологічні, вітальні цінності).

Соціальними цінностями є зайнятість населення, злагода в суспільстві, порядок, мир, демократія. До сфери духовних цінностей належать найвищі ідеали людства (добро, прекрасне, істина, свобода, справедливість, святість) і предмети культури, у яких вони об'єктивувались (художні твори, релігійні, моральні і юридичні системи, наукові теорії).

Загалом цінність – це феномен, який об'єктивно, за своєю природою, є благом для людини, спрямованим на утвердження її в бутті, реалізації її творчих можливостей. Однак таке визначення розкриває лише один аспект цінностей – об'єктивістський. Воно не бере до уваги суб'єкта, його свідомість. За цим визначенням, чисте повітря, здоров'я є цінностями незалежно від того, усвідомлює це людина чи ні.

У суб'єктивістському аспекті цінність залежить від свідомості суб'єкта, оскільки нею вважають лише те, що суб'єкт цінує, чому надає значення. З цієї точки зору цінністю є все, що люди вибирають, чому свідомо надають перевагу.

Відмінність між обома підходами не така вже й суттєва, оскільки корисні копалини, чисте повітря, душевний комфорт, мир, моральні ідеали є цінностями для обох. Однак об'єктивістська позиція передбачає, що цінності існують об'єктивно, незалежно від свідомості суб'єкта, а він може лише правильно чи неправильно оцінювати, використовувати їх. Суб'єктивістську позицію характеризує визнання того, що цінності творять суб'єкти. Залежно від розуміння природи, сутності цінностей і вибудовувались їх об'єктивістські та суб'єктивістські концепції.

Проблема цінності людини й структури цінностей особистості сьогодні знайшли своє відображення у працях філософів (І. Балакін, Б. Бітінас, О. Дробницький, О. Івін, В. Тугарінов, В. Франкл та ін.), які досліджували зміст, структуру й типи цінностей, їх значення в контексті самовизначення людини, обґрунтували необхідність перенесення уваги з наукової діяльності на моральне, духовне, культурне самовизначення.

Ціннісні орієнтації як найважливіші компоненти внутрішньої структури особистості, що закріплюються життєвим досвідом індивіда й відокремлюють для кожної конкретної людини значущі й незначущі пріоритети, являють собою важливіший фактор, що детермінує й регулює мотивацію громадянського становлення особистості.

Реальним базисом громадянської культури людини є, як відомо, сукупність її суспільних за своєю природою ціннісних орієнтацій, що реалізуються в процесі діяльності. Цінності людського життя, його ідеалів і цілей здавна була складовою частиною філософії (Г. Лейбніц, Р. Декарт, Г. Гегель, М. Хайдегер та ін.). Відіграючи ключову роль у формуванні особистості, цінності виконують низку важливих функцій. І. Кононов, узагальнюючи науковий ресурс даного питання, виділив чотири основних функції:

перша – інтегруюча – зводиться (за В. Бакірковим) до інтеграції безкінечної множини розрізнених людських дій і вчинків в єдину цілісну систему практичної взаємодії соціального організму з природою, систему, що відрізняється особливим внутрішнім розчленуванням і що знаходиться в постійному процесі руху до нових якісних станів;

друга функція пов'язана з регулюванням індивідуальної поведінки. Найбільш докладно ця функція розглядається в диспозиційній концепції регулювання соціальної поведінки людини, розробленій В. Ядовим зі співробітниками.

Свою діяльність людина будує відповідно до нормативів і цінностей. Без усвідомлення людиною змісту цінностей, якими вона керується, неможливо визначити цілі її діяльності. Саме цей суб'єктивний аспект вироблення цілей діяльності людей і відображується категорією ціннісної орієнтації.

Феномен ціннісних орієнтацій пов'язаний з тим, що людині доводиться самовизначатися в неоднорідному, часом навіть суперечливому ціннісному просторі. Отже, ціннісна орієнтація – складне утворення, яке відображає різні рівні й форми взаємодії суспільного та індивідуального в особі й усвідомлення нею навколишньої діяльності і включає в себе когнітивний та емотивний компоненти [2, с. 67];

третьою функцією – ідентифікаційною, або ототожнювальною. Самоідентифікація – механізм, завдяки якому особистість ототожнює себе з якоюсь спільнотою. Через таке ототожнення виникає і ставлення до норм цієї спільноти як до своїх. Тобто самоідентифікація виступає умовою дієвості функції регулювання індивідуальної поведінки. Безумовно, самоідентифікація – не просто результат вільного вибору людини. Спільнота, до якої особистість належить, вимагає від своїх членів певних ідентифікаційних практик, примушує до них;

четвертою функцією була виділена Т. Парсоном. Суть цієї функції американський соціолог вбачав у тому, що цінності відіграють роль стандартів чи критеріїв для вибору з наявних альтернатив, які властиві будь-якій ситуації людської дії. Тобто цінності є необхідною передумовою операції оцінки, без якої людська діяльність неможлива [10].

Підсумовуючи сказане, наведемо твердження про два важливі аспекти функціонування цінностей: 1) цінності виступають основою формування ціннісних орієнтацій людини; 2) цінності мотивують

діяльність і поведінку, оскільки орієнтація людини в світі і прагнення до досягнення мети теж співвідносяться з цінностями.

Погляд на суспільство через призму цінностей дає право говорити про структурну реальність, яка має нижчі та вищі рівні, про цінності і антицінності. Як структура, ціннісна реальність, маючи певні слідування, діє в напрямку своєї самоузгодженості.

Залежно від різних соціальних груп та спільнот, суб'єктивної значущості цінностей учені розподіляють цінності, а відповідно і ціннісні орієнтації щодо основних сфер самореалізації особи (праці, сімейного життя, громадської активності, освіти, аматорської творчості, спілкування, відпочинку), матеріальних умов її життя (стану здоров'я, довкілля, житлових умов, матеріальної забезпеченості) та соціальних умов життя (умов для громадського визнання, вертикальної мобільності, розвитку здібностей, особистої незалежності, особистого спокою), щодо певних соціально-культурних та моральних характеристик власної діяльності людини (відповідності цієї діяльності вимогам обов'язку, честі, совісті, справедливості, ввічливості, поміркованості, практичності), її відносин з різними категоріями оточення (родичами, друзями, колегами, земляками, одновітцями) [14].

Сучасні соціологи та педагоги розрізняють: 1) цінності суспільні як категорію, що визначає соціально-культурне значення певних явищ дійсності в житті людини та суспільства, у центрі уваги таких цінностей знаходиться людина; 2) цінності соціальні, які є компонентом соціальної системи й наділяються особливим значенням в індивідуальній чи суспільній свідомості; 3) цінності групові виступають орієнтирами групової поведінки і базуються на основі групових інтересів; 4) цінності моральні або етичні характеризують значення для суспільства і людини соціально-історичних явищ. Зазначені групи цінностей широко використовуються в соціології, філософії, психології, культурології.

Європейські аналітики доводять, що трансформація суспільства тягне за собою конвергенцію цінностей, які розвиваються як загальні:

– з одного боку, індивідуальні цінності (свобода, особистісне вираження, власність) превалюють над колективними цінностями (членство, належність, соціальний порядок);

– з іншого боку, є тенденція заміни матеріалістичних цінностей (гроші, продуктивна праця, соціальна однорідність, влада, держава, загальне благополуччя) „пост-матеріалістичними” цінностями (дозвілля, суспільна активність, добровольча робота, толерантність, солідарність, спільність, міжкультурна компетенція).

Формування громадянської культури майбутнього педагога на основі цінностей – це провідний шлях формування особистості педагога-вихователя. Тому в сучасних умовах доцільно говорити не тільки про ціннісне виховання, а й про ціннісне навчання в педагогічному вузі. Таке навчання має своїм кінцевим результатом не знання, а формування аксіологічного світогляду, що оперує ціннісними категоріями.

Виходячи з цього, відносно до громадянської культури майбутнього педагога, в основу її структури покладемо інтегративний комплекс загальнолюдських, соціально-політичних й професійних цінностей. Вагоме місце в структурі громадянської культури майбутнього вчителя, на наш погляд, займає також його професіоналізм.

Провідну роль у процесі формування усвідомленої громадянської позиції, громадянських якостей та цінностей особистості відіграють освіта й виховання. Саме ці процеси покликані готувати педагогів-патріотів Батьківщини, здатних до творчої діяльності та особистісної самореалізації у вихованні підростаючих поколінь.

Процес формування громадянської культури майбутнього вчителя включає основні напрямки навчальної й позанавчальної суб'єкт-суб'єктної взаємодії батьків, викладачів та студентів, спрямовані на:

- формування й розвиток базових ціннісних орієнтацій, які складають основу громадянської культури (загальнолюдських, громадянських, професійних);
- полікультурний розвиток особистості;
- організаційно-перетворювальну діяльність (створення належних умов для формування й реалізації особистісних потреб, педагогічно доцільне включення студентів у різні види громадянських відносин, корекція й самовдосконалення громадянських якостей у зоні актуального і більш високого рівня їх сформованості).

Передумовою професійного становлення майбутнього вчителя є зростання його життєвої і професійної позиції. Так, життєва позиція – це спосіб самовизначення особистості, узагальнений на підставі її життєвих цінностей, який відповідає її основним нахилам. Професійна позиція – це складна система цінностей особистості, де установки, інтереси, світоглядні категорії і ставлення особистості до загальнолюдських цінностей на єдиній основі регулюють практичну діяльність.

Немає необхідності переконувати, наскільки ця проблема актуальна для вищої педагогічної освіти України. Безумовно, результативність навчання у вищому навчальному педагогічному закладі передбачає науково обґрунтовану професійну орієнтацію школярів, вибір абітурієнтів відповідно до вимог, які висуваються до педагога, а також розробку й реалізацію програм для єдиної системи університет – школа – університет.

Треба підкреслити, що професійне навчання й підготовка до трудової діяльності мають велике значення для професійного й громадянського становлення майбутнього педагога. У процесі підготовки майбутніх вихователів і вчителів, маючи на увазі й формування громадянської культури, велике значення має розвиток особистості студента. Бо від того, як молодий фахівець-педагог буде вести себе після закінчення університету, залежить те, як він навчився бачити себе, його відношення до дітей, учнів, до предмету, що він викладає, до самої професії вихователя або учителя. Розробка в сучасній педагогіці моделі гуманістичного вчителя та його поведінки – суттєвий аспект концепції професійно-педагогічної

підготовки майбутніх педагогів, складовою частиною якої є вдосконалення організаційних форм і методів навчання в закладах вищої педагогічної освіти.

Відносно головних завдань громадянської освіти й виховання, у системі вищої педагогічної освіти відбувається зміна навчальних планів і програм у бік збільшення різноманітних практико-орієнтованих форм і методів навчання студентів; зміна співвідношення фундаментальної і спеціальної освіти. Певних змін набуває політика й філософія педагогічної освіти, відбувається зміна самої парадигми вищої педагогічної освіти. Це пов'язане, насамперед, з переходом від антропоцентричної точки зору на біоцентричну в усіх галузях функціонування суспільства.

Процес формування громадянської культури майбутнього педагога обов'язково має спиратися на концептуальні ідеї культурології, психології, педагогіки про антропокосмічні підходи до особистості (К. Ціолковський), ноосферні цивілізації (В. Вернадський), про особистість як монадне утворення, на духовне самовизначення особистості, гармонійну цілісність особистості, духовну культуру й духовність, зміну парадигми сприйняття світу і себе в цьому світі, про взаємодію загальнолюдського й національного, а також на принцип благоговіння перед життям (А. Швейцар), який розкриває характер взаємостосунків людини й природи, людини з іншими людьми.

Сучасний досвід професійної підготовки вихователів та вчителів дає підстави стверджувати, що всі рівні моделювання структури педагогічної діяльності складають певні умови, які сприяють розгортанню й самоорганізації особистості педагога. Фахівці в галузі вищої педагогічної освіти (В. Сластьонін, Є. Белозерцев, В. Краєвський та ін.) підкреслюють, що коли педагогічна діяльність не стає для вчителя чи вихователя цінністю, не входить до складу його життєвих перспектив, то не можна очікувати позитивних професійних результатів.

Вагомим є ще й те, що кожний педагог завжди індивідуально обирає професійну філософію, самостійно будує й випробовує нові альтернативні форми, образи й стилі професійного життя, розвитку педагогічного процесу. Тому з самого початку професійного становлення вчителя процес моделювання педагогічної діяльності як невід'ємної складової громадянської культури має бути індивідуальним. Особитісно орієнтований підхід – основа процесу формування громадянської культури взагалі й професіоналізму педагога як її складової.

Період професійного становлення виявляється фактом сформованості професійної Я-концепції, яку характеризують усвідомлений вибір професійної філософії, прагнення до самостійної професійної поведінки, індивідуального світосприйняття, структурна сформованість сценарію, програми професійного й соціального шляху, прагнення до розвитку певних професійних здібностей, у результаті чого педагог здобуває свою особистісну професійну ідентичність. Саме з цього моменту вчитель чи вихователь сприймає професійну діяльність як складову особистого

способу життя, у нього формується особисте ставлення до своєї професійної діяльності на основі усвідомленої громадянської позиції.

Процес формування громадянської культури майбутнього педагога розглядається нами як самореалізація його особистості поряд з потребою до творчості, що зумовлюється об'єктивною необхідністю проектування особистого професійного рівня.

Особистісно орієнтований підхід в органічній єдності з процесом професійної підготовки майбутнього педагога виступає як поліфункціональний засіб педагогічної освіти в навчальній діяльності, як методична опора для педагогічно й особистісно виправданого впливу на студента, який трансформує особистісно орієнтований підхід на вироблення інтегративних професійних якостей особистості майбутнього вчителя.

У процесі реалізації особистісно орієнтованого підходу в професійній підготовці необхідно спиратися на знання основних характеристик учителя, де його самостійна професійна діяльність являє собою стрижневу, ведучу характеристику особистості.

Особистісно орієнтований підхід у формуванні громадянської культури спрямовує майбутнього педагога не стільки на здобування знань, умінь та навичок професійної діяльності, скільки на прагнення особистого професійного розвитку в контексті культурологічної концепції, де глобальна ціль освіти – людина культури.

Так, обидві тенденції у формуванні громадянської культури майбутнього вчителя – природодоцільна й культуродоцільна – стають взаємодоповнюючими, коли професійна підготовка здійснюється на основі особистісно орієнтованого підходу.

Провідною характеристикою громадянської культури майбутнього вчителя виступає спрямованість (шкала цінностей), яка представлена у вигляді блоку цілей та його критеріїв. Серед останніх ми виділили три критерії: усвідомленість цінностей і ставлення до них; дії щодо вибору цінностей; реалізація їх у якості особистих цілей діяльності.

Не менш важливою характеристикою громадянської культури майбутнього вчителя є її зміст, представлений у вигляді своєрідного блоку змісту і його критеріїв: усвідомлення ролі громадянської культури у професійно-особистісному становленні; відношення до громадянської культури як важливішої характеристики особистості; факт реального впливу громадянської культури й громадянської свідомості на рівень професійної діяльності майбутнього педагога.

Отже, громадянські цінності в системі громадянської культури майбутнього педагога виступають у якості світоглядної орієнтації її громадянської свідомості. При цьому ціннісна орієнтація – це та якісна характеристика особи, яка певним чином об'єднує психічне й соціальне в людині, впливає на гармонійне поєднання й розвиток її потреб, інтересів, мотивів, відносин, соціальних установок, спрямованості й посідає важливе місце в регуляції її поведінки. Серед духовних цінностей як детермінанти

громадянського виховання особистості виділяються такі власне громадянські цінності: патріотизм, що є виявом самовідданої любові до рідної землі, її народу, держави; громадянський обов'язок як почуття відповідальності за сучасне й майбутнє нації, держави; інтерес до історії рідного краю, його минулого, прагнення збагнути величні етапи в історії Батьківщини; причини трагічних занепадів, страждань народу; вшанування видатних людей, героїв нації, які жертвовно служили народові, збагачували його культуру; національна свідомість і самосвідомість, прагнення до ідентифікації зі своїм етносом, нацією; національна гідність у поєднанні з повагою до всіх етносів; усвідомлення етносу, нації як носіїв неповторного, своєрідного в системі загальнолюдських цінностей. У більшості випадків окрема громадянська ціннісна орієнтація характеризується пов'язаністю, взаємозумовленістю різних конкретних ціннісних орієнтацій, наявністю домінантною, стрижневою орієнтації особистості, що, зокрема, визначає характер усіх інших.

Список використаної літератури

- 1. Афанасьев В.** Системность и общество / В. Афанасьев. – М. : Политиздат, 1980. – 368 с.
- 2. Блауберг И.** Становление и сущность системного подхода / И. Блауберг, Э. Юдин. – М. : Наука, 1973. – 270 с.
- 3. Бойко А.** Григорій Ващенко : альтернатива поглядів і оцінок : навч. посіб. / А. Бойко. – К. : ІЗМН, 1999. – 235 с.
- 4. Боришевський М.** Духовні цінності як детермінанта громадянського виховання особистості / М. Боришевський // Цінності освіти і виховання : наук.-метод. зб. ; за заг. ред. О. Сухомлинської. – К., 1997. – С. 21 – 25.
- 5. Бех І.** Проблема методів виховання в сучасній школі / І. Бех // Педагогіка і психологія. – 1996. – № 4. – С. 136 – 141.
- 6. Бугайцева А.** Проблеми виховання молодого покоління в творчій спадщині Г. Ващенко : автореф. дис. ... канд. пед. наук. – К., 2000. – 19 с.
- 7. Ващенко Г.** За здорову і свідому українську родину / Г. Ващенко // Ващенко Г. Твори. – Т. 4. Праці з педагогіки і психології. – К. : Школяр – „Фада” ЛТД, 2000. – С. 314 – 325.
- 8. Гончаренко С.** Український педагогічний словник / С. Гончаренко. – К. : Либідь, 1997. – 376 с.
- 9. Завгородня Т.** Ідея державотворення в змісті освіти навчальних закладів Галичини у 20-30-х роках ХХ ст. / Т. Завгородня // Гуманізація навчально-виховного процесу : наук.-метод. зб. – Вип. 7. – Славянськ, 2000. – С. 288 – 295.
- 10. Кононов І. Ф.** Етнос. Цінності. Комунікація / І. Ф. Кононов. – Луганськ : Альма-матер, 2000. – 494 с.
- 11. Костів В.** Методологічні основи побудови концепції особистісного розвитку / В. Костів // Зб. наук. праць : філософія, соціологія, психологія. – Івано-Франківськ : Вид-во „Плай” Прикарпатського ун-ту, 2000. – Вип. 5. – Ч. 1. – С. 48 – 54.
- 12. Кузьмин В.** Принцип системности в теории и методологии К. Маркса / В. Кузьмин. – [3-е изд., доп.] – М. : Политиздат, 1986. – 399 с.
- 13. Руденко Ю.** Патріотичне виховання / Ю. Руденко // Рідна школа. – 2007. – № 9. – С. 14 – 16.
- 14. Соціологія :** короткий енциклопедичний словник / під заг. ред. В.І. Воловича. – К. : Український центр духовної

культури, 1998. – 736 с. **15. Станкевич Л.** Проблемы целостности личности (Гносеологический аспект) / Л. Станкевич. – М. : Высш. школа, 1987. – 134 с. **16. Стельмахович М.** Українське родинознавство / М. Стельмахович. – Івано-Франківськ, 1994. – 56 с.

Соннова М. В. Громадянські цінності в системі ціннісних пріоритетів майбутнього педагога

У статті розкривається сутність понять „Цінність”, „Ціннісні орієнтації”, „Громадянські цінності”, „Громадянська культура”, а також дається короткий ретроспективний аналіз виникнення цих понять. Особлива увага приділяється необхідності формування громадянських цінностей у майбутніх фахівців-педагогів у контексті формування їх громадянської культури.

Ключові слова: громадянські цінності, громадянська культура, фахівці-педагоги.

Соннова М. В. Гражданские ценности в системе ценностных приоритетов будущего педагога

В статье раскрывается суть понятий „Ценность”, „Ценностные ориентации”, „Гражданские ценности”, „Гражданская культура”, а также приводится короткий ретроспективный анализ возникновения этих понятий. Особенное внимание уделяется необходимости формирования гражданских ценностей у будущих специалистов-педагогов в контексте формирования их гражданской культуры.

Ключевые слова: гражданские ценности, гражданская культура, специалисты-педагоги.

Sonnova M. V. Civil Values in the Value Priorities of the Future Teacher

In article the essence of concepts „Value”, „Valuable orientations”, „Civil values”, „Civil culture” reveals, and also the short retrospective analysis of occurrence of these concepts is resulted. The especial attention is given to necessity of formation of civil values at the future experts-teachers in a context of formation of their civil culture.

Key words: civic values, civic culture, specialist teachers.

Стаття надійшла до редакції 23.09.2012 р.

Прийнято до друку 26.10.2012 р.